

Pál István

A KATONAI FELDERÍTŐ SZOLGÁLAT MŰKÖDÉSI FELTÉTELEI A KIS HIDEGHÁBORÚ IDEJÉN, 1980–1984

A Magyar Néphadsereg Vezérkarának Felderítő Csoportfőnöksége (MN VK 2) 1984 júniusában arról tett jelentést, hogy az USA és a vele együttműködő kapitalista országok biztonsági szolgálatainak kihívó és erőszakos tevékenysége az utóbbi másfél év alatt jelentősen megélénkült. A Katonai Felderítő Szolgálat (KFSZ) a jelenség hátterében az Egyesült Államok politikájának változásait vélte felfedezni,¹ mondván a Ronald Reagan elnökké választása óta eltelt időszakban a korábbi, nyitott kapuk elvét felváltották a jóval drasztikusabb intézkedések, továbbá Washington külpolitikájában a hangsúly áthelyeződött a szocialista táborral szembeni nyomásgyakorlásra.² A valóságban a Szovjetunió afganisztáni bevonulása nyomán az ominózus fordulat már 1980-ban, Jimmy Carter utolsó hivatali évében megtörtént, legyen szó a moszkvai olimpia bojkottjáról vagy a keleti tömb országaival folytatott kereskedelem rendszabályainak szigorításáról, mindenekelőtt a Szovjetunióba irányuló gabonaexport felfüggesztéséről.³ Az új elnök a nemzetbiztonságra veszélyes tényezők közé sorolta a békemozgalom akcióin túl a szocialista országok hírszerzését és a nemzetközi terrorizmust, ugyanakkor a nemzetközi feszültség fokozódásával párhuzamosan előtérbe került az elhárítás hatékonyságának növelése.⁴ A tanulmány szerint az 1981. december 4-én kiadott elnöki dekrétum a hatékonyság javítása érdekében feladat- és hatáskör-módosításokat, valamint átszervezést követelt az Egyesült Államok biztonsági szolgálataitól,⁵ holott Reagan sokkal inkább a CIA (Central Intelligence Agency – Központi Hírszerző Ügynökség) alkalmazásának tulajdonított kiemelt jelentőséget.⁶ Az elnök 1983. március 23-i televíziós beszéde új nemzeti stratégiát hirdetett, amely az USA túlélését lett volna hivatott garantálni – ez volt az ún. SDI (Strategic Defense Initiative – Stratégiai Védelmi Kezdeményezés)⁷ –, míg a NATO biztonsági tanácsának év végi koordinált ülése során az amerikai delegátus koordinált ellenintézkedéseket javasolt a keleti blokk országainak titkosszolgálataival szemben. A küldött jóval keményebb fellépést követelt a felfedett hírszerzők ellen, és főleg azt kifogásolta, hogy az európaiak csak ritkán veszik igénybe a kiutasítás és letartóztatás eszközét, a feltárt bizonyítékokat pedig nem, vagy csak kíméletesen hozzák nyilvánosságra. Az 1984. április 16-án hatályba lépett 138. számú

¹ ÁBTL – 4. 1 – A – 3665 – 67/ 52 – 1165/1/84. – STKL 00467/84 – Budapest, 1984. június 2.

² Fischer Ferenc 1993: 379–395.

³ Jimmy Carter 1995: 482–488.

⁴ Claire Sterling 1981: 5–24.

⁵ ÁBTL – 4. 1 – A – 3665 – 67/52 – 1165/1/84. STKL 00467/84 – Budapest, 1984. június 3.

⁶ Andor László 2002: 261–262.

⁷ Henry Kissinger 1996: 778.

elnöki nemzetbiztonsági utasítással jelentősen kiszélesedett a CIA és az FBI (Federal Bureau of Investigation – Szövetségi Nyomozó Iroda) jogköre. A terrorizmus elleni harc jegyében felhatalmazták a biztonsági szerveket, hogy fokozzák az ilyen irányú információgyűjtést, és hozzanak létre olyan rohamcsoportokat, amelyek előzetes megsemmisítő és megtorló jellegű csapást mérhetnek külföldi terroristacsoportokra.⁸ Az 1983. januártól 1984. májusig terjedő időszakban az USA és szövetségesei, valamint a velük együttműködő államok elhárításának fokozott tevékenysége nyomán 30–40%-kal megemelkedett a kiutasítások, letartóztatások és „rendkívüli események” (átállások) száma. Az intézkedések többsége viszont nem az USA-ban, hanem a szövetséges és együttműködő országokban történt. Míg 1983-ban Franciaországból Vlagyimir Ippolitovics Vetrov – fn. Farewell – átállásának köszönhetően 47 szovjet állampolgárt utasítottak ki,⁹ Nagy-Britanniából 1983 és 1985 között, több hullámban kb. 40 személyt kényszerítettek az ország elhagyására.¹⁰

A jelentés egyben azt is hangsúlyozza, hogy a hatásköri módosításoknak köszönhetően a CIA az FBI együttműködésével már az USA honi területén is hajtott végre elhárítási akciókat, míg az FBI külföldön a CIA irányítása mellett folytatott le több általa indított eljárást. Az illetékességi terület átlépése azonban egyáltalán nem volt új keletű. Ti. 1940. június végén az FBI a State Department (Külügyminisztérium) fedésében dolgozó ügynököket delegált az Egyesült Államok londoni, római, berlini, moszkvai, majd kicsit később a madridi és lisszaboni nagykövetségére, míg több különleges ügynök önmagát diplomáciai futárként álcázva kutatott a már megszállt Hollandiában, Belgiumban és Franciaországban amerikai állampolgárok után. Ezzel egy időben megalakult az FBI Special Intelligence Service (FBI Különleges Hírszerző Szolgálat), majd az év végétől megindult az operatív állomány kihelyezése Argentínába, Brazíliába, Peruba, Venezuelába és Mexikóba. Így az FBI lett a nyugati féltekén zajló hírszerzési műveletek felelőse, amely mindenekelőtt a dél-amerikai német jelenlét felderítésére és az ellene irányuló támadólagos elhárításra irányult.¹¹ A CIA ugyanakkor rendelkezett saját belső elhárítással, tehát egy sor olyan feladat – a jelentkezőkről környezettanulmány készítése vagy az ún. Protective Security (megelőző védelmi intézkedések) –, amely jobbára a biztonsági szolgálatok hatáskörébe tartozik, a Központi Hírszerző Ügynökség repertoárjában is megtalálható. A saját védelmi részleg – amelyet 1975-ig a hírhedten paranoiás James Jesus Angleton irányított – maga is aktívan vett részt az ellenséghez átváltt CIA-tisztek – például Aldrich Ames – elleni vizsgálatokban.¹² A DIA (Defence Intelligence Agency – Védelmi Hírszerző Ügynökség) – 1961 előtt Counter Intelligence Corps (Kémelhárító Testület) – rezidentúrái ugyancsak részt vettek az amerikai haderő külföldi bázisain folytatott elhárító munkában, míg a haderőnemek védelmi szolgálatai belföldön az FBI-jal, külföldön a CIA-vel közösen oldották meg feladataikat.¹³ Az Egyesült Államok ugyanakkor igyekezett szorosabbra fűzni a kooperációt a nyugati országok elhárító szerveivel. Az NSZK biztonságpolitikájában a kölcsönös bizalom megteremtése és a szövetséges hűség hitelességének fenntartása jegyében prioritást biztosított az USA-hoz fűződő kapcsolatoknak, ám Reagan elnök 1983 szeptemberében még mindig szóvá tette Kohl kancellárnak a biztonsági szolgálatok együttműködésében mutatkozó bizonytalanságot. A valóságban a CIA igyekezett kitérni az elől, hogy a legbizalmasabb információit megossza az NSZK állambiztonsági apparátusával, ugyanis tar-

⁸ ÁBTL – 4. 1 – A – 3665 – 67/52 – 1165/1/84. – STKL 00467/84 – Budapest, 1984. június 3.

⁹ Douglas Porch 1995: 447–448.

¹⁰ Christopher Andrew 2009: 706–730.

¹¹ Raymond J. Batvinis 2007: 159–225.

¹² Richard Helms 2003: 269–276.

¹³ Ian Sayer – Douglas Botting 1989: 364–372.

tott tőle, hogy a keleti hírszerző szolgálatok – elsősorban az NDK – ügynöksége már beépültek a soraikba.¹⁴ A vád nem volt teljesen alaptalan, hiszen Hans-Joachim Tiedge, a BfV (Bundesamt für Verfassungsschutz – Alkotmányvédelmi Hivatal) kémelhárítási részlegének 48 éves vezetője 1985 augusztusának végén váratlanul megjelent az NDK-ban, majd nem sokkal később kiderült, hogy Klaus Kuron, a BfV egyik operatív tisztje, aki 1962-től dolgozott az elhárításnál, húsz évvel később átállt a Stasi oldalára. A BND (Bundesnachrichtendienst – Szövetségi Hírszerző Szolgálat) részéről Gisela Gast, a szovjet ügyosztály vezetője, valamint Alfred Spuhler százados is a keletnémeteknek dolgozott. Az újraegyesítés után viszont kiderült, hogy az MAD (Militärische Abschirmdienst – a Katonai <Belső> Védelmi Szolgálat) sem örvendezhet a polgári hírszerzés-elhárítás kényelmetlenségei miatt: ti. Joachim Krause, a katonai elhárítás helyettes főparancsnoka, aki 1967-től szolgált az MAD kötelékében, 1973-tól 1988-ban bekövetkezett haláláig szintén a HVA ügynöke volt.¹⁵ Olaszországban a kb. 40–50 – az MN VK 2 szerint 50–55 – fős CIA-csoport – állandó kontaktusban állt az olasz biztonsági szervekkel, ami részben a baloldali erők megosztására irányult, ugyanakkor a rezidentúra szakembereket is kölcsönzött a letartóztatásban lévő hírszerzők, ügynökök, terroristák vallatásához.¹⁶ A tanulmány szerint 1983. április 3-án a CIA, az FBI, valamint a DGSE (Direction Générale de la Sécurité Extérieure – Külső Biztonsági Főigazgatóság) és a DST (Direction de la Surveillance du Territoire – <Honi> Területmegfigyelési Igazgatóság) igazgatói tárgyalást folytattak Párizsban a kétoldalú együttműködésről, különös tekintettel a szocialista országok USA elleni hírszerzésére és a COCOM előírások betartására. A viták ellenére¹⁷ a lényegét illetően több mint valószínű, hogy Párizs és Washington maximálisan egyetértett, mivel 1981. augusztus 3-án az ún. Farewell-ügyben legfelső szinten tárgyaltak egymással, lásd George Bush akkori alelnök rezidenciáján Maurice Chalet a DST, William Webster az FBI, William Casey a CIA igazgatója, valamint Hinnemann admirális, DIA-parancsnok.¹⁸ Az osztrák államrendőrség igen szoros kapcsolatban állt az NSZK biztonsági szerveivel, valamint a CIA-val és az izraeli titkosszolgálatokkal, az amerikaiak mégis kihagyták őket az Ausztria területén végrehajtott akcióikból, mondván, a szervezet néhány tagja rendszeresen információkat ad ki a szocialista országok hírszerző szolgálatainak.¹⁹ A KGB 1945-től 1980-ig tényleg legalább hét ügynökkel rendelkezett a STAPO vezetésében, akik közül kettő nem azonosítható, de most már tudjuk, hogy Eduard 1945-ben, Vencejev 1946-ban, Peter 1952-ben, Zak 1974-ben, Nagyezsgyin 1978-ban állt a szovjetek oldalára.²⁰ A norvég állambiztonsági szolgálatok Washington nyomására – otthon is – demonstratív akciókat szerveztek, hogy az ún. Treholt-ügy kapcsán a saját oldalukra állíthassák a közvéleményt. Treholt letartóztatásai a CIA irányításával 12 éven át működött együtt a norvég, a francia és az izraeli elhárítás.²¹ A tanulmány itt pontosításra szorul, ti. Treholt 1975-ben lépett a KGB szolgálatába, de igazából akkor vált értékes ügynökké, amikor 1979-ben a New York-i norvég ENSZ-misszióhoz került. A norvég diplomata 1981-től az Irak–Iráni háborúval foglalkozó bizalmas ENSZ- és NATO-elemzéseket szolgáltatott ki Bagdadnak, amiért az iraki kormány kb. 50 ezer dollárt fizetett. Treholt 1977-től vált gyanússá a norvég elhárítás számára, így

¹⁴ ÁBTL – 4. 1 – A – 3665 – 67/52 – 1165/1/84. – STKL 00467/84 – Budapest, 1984. június 4.

¹⁵ David Childs – Richard Popplewell 1996: 163–169.

¹⁶ Philip Agee 1978: 168–174.

¹⁷ ÁBTL – 4. 1 – A – 3665 – 67/52 – 1165/1/84. STKL 00467/84 – Budapest, 1984. június 5.

¹⁸ Éric Merlen – Frédéric Ploquin 2003: 43–44.

¹⁹ ÁBTL – 4. 1 – A – 3665 – 67/52 – 1165/1/84. – STKL 00467/84 – Budapest, 1984. június 6.

²⁰ Christopher Andrew – Vaszilij Mitrohin 2000: 294–295.

²¹ ÁBTL – 4. 1 – A – 3665 – 67/52 – 1165/1/84. – STKL 00467/84 – Budapest, 1984. június 6–7.

1980-ban titkon megvonták tőle a diplomáciai mentességet. Oslo ekkor az FBI-hoz fordult segítségért, aminek eredményeképp hároméves kint tartózkodása alatt 24 órás megfigyelés alatt tartották az amerikai elhárítás emberei. Két fedett nyomozó – fn. Jim és Barbara Glennon –, akik összebarátkoztak a Treholt házaspárral, végül még az apartmanházba is beköltöztek, ahol a norvég diplomata élt. Az őrizetbe vétel akkor történt, amikor 1984. január 22-én a párizsi járat helyett egy Bécsbe tartó repülőgépre próbált felszállni.²² A Norvég Legfelsőbb Bíróság végül 20 év börtönre ítélte.²³ Az oslói CIA-parancsnokság a helyi elhárításra csak a norvég szuverenitást közvetlenül érintő ügyekben tartott igényt, amikor óhatatlanul szükségessé vált a helyismeret. A rezidentúra inkább a CIA stockholmi és a helsinki részlegeit, illetve a svéd és a finn nemzeti elhárító szolgálatot kontrollálta.²⁴ A spanyol CESID (Centro Superior de Informacion de la Defensa – Védelmi Minisztérium Hírszerzési Főparancsnokság) igazgatója állandóan jelen volt a NATO biztonsági szolgálatainak értekezletein, miközben az ország titkos hadserege – fn. Red Quantum – és a NATO-tagállamok hasonló egységei már a 70-es évek elejétől közösen gyakorlatoztak.²⁵ A CIA szorosan együttműködött a kínai titkosszolgálattal a Mongóliában és Afganisztánban átlomázó szovjet csapatok felderítésén,²⁶ ugyanakkor hírszerzési célból ki tudta használni azokat a lehetőségeket, amelyek Kína és Észak-Korea, Thaiföld, Pakisztán, Románia és Jugoszlávia együttműködéséből származtak.²⁷ A Pekingbe akkreditált magyar katonai attaséi hivatal egyzsersmind évek óta arról tudósított, hogy a kínai elhárítás folyamatosan az elszigetelésükre törekszik.²⁸

A terrorizmussal foglalkozó amerikai intézetek elemzése szerint az egész világon elkövetett terrorcselekmények 53%-a amerikai állampolgárok és létesítmények ellen irányult. Miközben a halálos áldozatokkal járó merényletek aránya 40%-ról 60%-ra emelkedett, 1981 után az ilyen akciók 85%-ában a Közel- és Közép-Kelet országai voltak érintettek. Washington szerint a terrorizmus egyre jelentősebb fenyegetést jelentett az amerikai haderőre, mivel az ilyen akciók végrehajtása során az elkövetők viszonylag csekély kockázat vállalásával is komolyan veszélyeztették az Egyesült Államokat, amelynek helyzetét súlyosbította az erőszakos cselekmények nemzetközi jellege, és az egyéni akciókról a jól előkészített csoportos műveletekre való áttérés. A CIA és az FBI nyomására a State Department figyelmeztetést küldött a szocialista országok nagyköveteinek, hogy hírszerző tevékenységük és a terrorszervezetekkel való aktív kapcsolatuk zavarják az Egyesült Államokat. („Az USA felderítő szervei ismerik a Magyarországra utazó és ott tartózkodó palesztin terroristákat. Bár Magyarország némi kivételt élvez az USA-ban, de a figyelmeztetés komoly!”)²⁹ A nyugati szövetségi rendszert Magyarország esetén nem annyira a palesztinok, hanem inkább a Carlos számára nyújtott támogatás aggasztotta.³⁰ A magyar pártvezetés viszont korántsem lelkesedett igazán Iljics Ramirez Sanchez pihentetésével kapcsolatban, hiszen a terrorista a figyelésére kirendelt állambiztonsági tisztekre is tüzet nyitott, ezért 1981-ben végleg kiszorították az országból.³¹ Amikor 1981 februárjában Sandro Pertini olasz köztársasági elnök a francia tévének

²² Jay D. Palmer 1985: 20–21.

²³ Barnaby J. Fender 1985: 3.

²⁴ William Colby – Peter Forbath 1978: 82–95.

²⁵ Daniele Ganser 2005: 105–113.

²⁶ John Prados 1985: 357–360.

²⁷ ÁBTL – 4. 1 – A – 3665 – 67/52 – 1165/1/84. – STKL 00467/84 – Budapest, 1984. június 8–10.

²⁸ Mozsik Imre 1995: 173–176.

²⁹ ÁBTL – 4. 1 – A – 3665 – 67/52 – 1165/1/84. – STKL 00467/84 – Budapest, 1984. június 11.

³⁰ Chapman Pincher 1991: 22.

³¹ Nigel West 2000: 56–57.

és a Le Figaro-nak tett nyilatkozatában nyílt utalásokat tett az olaszországi terrorizmus és a szocialista országok közötti kapcsolatokra, a kibontakozó parlamenti vitában mindenekelőtt a Szovjetuniót és Csehszlovákiát vádolták a rendszer szélsőbaloldali fegyveres ellenzékének támogatásával. Magyarországra az újságok és a televízió csak szórványosan tett utalást, a Panorama című hetilap viszont felmelegítette a Kürti–Bokor-ügyet, amelyben a katonai attaséi hivatal két munkatársa ellen 1979 folyamán a kémkedés vádjára merült fel, úgy kommentálva, hogy „a keleti ügynökök pofátlansága nem ismer határt”.³² A terrorizmus és a hírszerzés a sajtónak betudhatóan összekapcsolódott, pedig a nyugati államokban a terrortámadások megelőzésére-elhárítására bevezetett különleges rendszabályok – az objektumok őrzésének, vagy határátlépésnél a személyi ellenőrzésnek a szigorítása, a külföldiek szorosabb figyelése – a rezidentúrák tevékenységét is visszavetette.³³

Ezzel párhuzamosan a 70-es évekből ún. „Poliziesco” filmek nem csupán a hazai közvélemény szemében, de a hírszerzők egy részénél is azt a hamis percepciót alakították ki, hogy az olasz rendőri apparátus dilettánsnak és korruptnak tekinthető, holott az olasz elhárítás valóságban hírhedten jól működött. Kürti György alezredest tetten érték – feltehetően egy halott postaláda ürítésénél, vagy egy operatív találkozó előkészítésénél –, amitől fogva soha nem sikerült megszabadulni az állandó figyeléstől.³⁴ Az alezredest végül 1981 júniusában kényszerítette idő előtti távozásra az olasz külügyminisztérium, amely Giudi protokollfőnök elmondása alapján azért vált elkerülhetetlenné, mert a hadsereg képviselőinek nyomására a külügyminisztériumnál magasabb szintre (a köztársasági elnökhöz, az amerikai nagykövetségre vagy a NATO főparancsnokságra? – a szerző) került az ügy.³⁵ Az amerikai hírszerző közösség elektronikus nyilvántartási rendszerének kialakítása a végéhez közeledett, a gépkocsiba építhető és hordozható terminálok kialakításával párhuzamosan összekapcsolódott a Külföldi Kémelhárítási Rendszer (FCIS – Foreign Counterintelligence Systems), valamint az 1967-ben az FBI égisze alatt felállított NCIC (National Crime Information Center – Országos Bűnügyi Nyilvántartó Központ).³⁶ Az FBI elektronikus számítógépközpontjába érkező napi 25 000 ujjlenyomat egyenkénti azonosítása már csak 24 órát vett igénybe, miközben a terroristák, emberrablók, kémgyanús személyek ujjlenyomatait egy külön 600 ezres gyűjteményben tárolták.³⁷ E téren az európai országok sem akartak lemaradni, hiszen a BKA (Bundes Kriminal Amt – Szövetségi Bűnügyi Hivatal) wiesbadeni központja átfogó adatbázissal rendelkezett minden olyan terroristáról, aki egyszer már valahol a hatóságok látókörébe került.³⁸ Az NSZK, Nagy-Britannia, Franciaország, Belgium és Kanada fokozatosan átvették az új, a korábbiakhoz képest sokkal nehezebben reprodukálható amerikai útlevél formai és tartalmi elemeit, valamint a számítógépes okmánykiállítási rendszert, így a nemzetközi határellenőrző pontokon elhelyezett terminálok segítségével néhány másodperc alatt, földrajzi korlátok nélkül ellenőrizhetővé vált az utazók személyazonossága. Az NSZK határőrizeti szervei arról számoltak be, hogy Bajorországban 1983 folyamán 40 terminálon 5,8 millió személyt ellenőriztek, amiből

³² MNL, OL, – XIX – J – 1 – j – Olaszország 1981 – 122-es d. – 117 – 80 – 001330/2 – 6/2/szt/1981 – Róma, 1981. február 19. 1–5. Az olaszországi terrorizmus és a szocialista országok (Pertini-nyilatkozat).

³³ ÁBTL – 4. 1 – A – 3665 – 67/52 – 1165/1/84. – STKL 00467/84 – Budapest, 1984. június 12.

³⁴ Interjú Kovács Ferenc nyugállományú ezredessel, a Katonai Felderítő Szolgálat Illegális Osztályának vezetőjével (1970–1976) 2013. január 14-én. Készítette: Pál István.

³⁵ MNL, OL, – XIX – J – 1 – j – Olaszország 1981 – 121-es d. – 117 – 41 – 003504/4 – Róma, 1981. július 7. 1–7.

³⁶ Roland Kessler 2002: 157–158.

³⁷ ÁBTL – 4. 1 – A – 3665 – 67/52 – 1165/1/84 – STKL 00467/84 – Budapest, 1984. június 13–15.

³⁸ Claire Sterling 1981: 298–299.

9973 főt tartóztattak fel és 2733 körözött állampolgárt vettek őrizetbe.³⁹ A nyugat-német hatóságok által bevezetett intézkedés nem jelentett érdemi akadályt, ti. KFSZ-résről a hamis papírral történő kiutaztatás soha nem volt jellemző. Az ügynökök szinte mindig valós személy útlevelével közlekedtek, legfeljebb a fotót vagy adatokat cserélték.⁴⁰ A számítógépes ellenőrzésről már 1982 elején tapasztalatot szerezhettek a bonni nagykövetség munkatársai. Török László és Hoduly László február 6-án éjjel hazafelé tartottak a Német Repülési és Űrkutatási Központ (DFVLR) farsangi rendezvényéről, ám egy óra tíz perckor a kölni Wahn Strasse és a St. Sebastian Strasse között a már kb. 8 perce a nyomukban lévő járőrkocsi eléjük vágott és megállította őket. Az intézkedő rendőr elkérte Török papírjait, miközben Hoduly követségi első titkár kérdésére a bizonytalan úttartást nevezték meg az igazoltatás okának. A szonda nem mutatott ki alkoholos befolyásoltságot, a két diplomatának adatellenőrzés végett mégis be kellett mennie az őrszobára. A felszólításnak ártatlanságuk tudatában Török és Hoduly szó nélkül eleget tettek, végül az adatok számítógépes lekérdezését követően Wilms felügyelő visszaadta az igazolványokat, elnézést kért, majd taxit hívatott. A diplomaták azért nem ültek újból autóba, hogy az ismételt rendőrségi beavatkozást elkerüljék. Az adatellenőrzés csak Török Lászlót érintette, a kb. 15 perces intézkedés során a rendőrök magatartása végig igen udvarias maradt. A gépkocsiért öt órával később visszamentek, de azon sem rongálás, sem egyéb beavatkozás nyomait nem lehetett észlelni. Kővári Péter nagykövet rendőri túlkapásról írt, noha elismerte, hogy munkatársai szigorúan védett katonai objektum közelében tartózkodtak.⁴¹ Valószínű, hogy a nyugatnémet hatóságok a minden bizonnyal fedőbeosztásban tevékenykedő diplomatákat e „váratlan” ellenőrzéssel döbbsítették rá tevékenységük korlátaira, „ami egyáltalán nem számított rendkívüli eljárásnak és kétségtelenül volt benne visszatartó erő”.⁴²

Amerikai részről az elhárítás hatékonyságát propagandaeszközökkel is igyekeztek növelni. Washington megegyezett szövetségeseivel, hogy a kémkedés gyanúja miatt történő kiutasításokat és a nyilvánosságra hozatalt egyeztetni fogják. Ezzel egy időben a média szinte azonnal tudósított a legújabb kémügyről, ha abban a Varsói Szerződés (VSZ) valamelyik tagállama játszott főszerepet.⁴³ Magyarországnak 1982. április 19-én sikerült az amerikai hatóságok rosszallását kivívnia, amikor az FBI a Georgia állambeli Augusta városában őrizetbe vette Otto Attila Gilbert magyar származású amerikai állampolgárt, aki rövid idővel korábban titkos katonai dokumentumokat vett át az amerikai hadsereg egyik, ugyancsak magyar származású híradós tiszthelyettesétől. Szmolka János, aki a 60-as évek elején került az Egyesült Államokba, közel húsz év elteltével, 1978-ban utazott először Budapestre édesanyját meglátogatni. Miután egy Perlaki nevű személy megkönyörkezte, s végül be is szervezte a katonai hírszerzéshez, Szmolka azonnal értesítette feletteseit, így az INSCOM (Army Intelligence and Security Command – <Amerikai> Hadsereg Felderítő és Elhárító Parancsnokság) onnantól kettős ügynökként foglalkoztatta. Miután a főtörzsőrmestert 1980-ban hazarendelték, a KFSZ a példátlanul nagy kockázat ellenére rábólintott, hogy az Egyesült Államokban találkozzanak. Az akció kudarcot vallott, végül Gilbertet az illetékes szövetségi bíróság az együttműködéséért cserébe néhány évi fegyházbüntetéssel súj-

³⁹ ÁBTL – 4. 1 – A – 3665 – 67/52 – 1165/1/84. – STKL 00467/84 – Budapest, 1984. június 16–17.

⁴⁰ Interjú Kovács Ferenc nyugállományú ezredessel, a Katonai Felderítő Szolgálat Illegális Osztályának vezetőjével (1970–1976) 2013. január 14-én. Készítette: *Pál István*.

⁴¹ MNL, OL, – XIX – J – 1 – j – NSZK 1982 – 104-es d. – 109 – 15 – 001330/3. – Köln, 1982. február 9. 1–3.

⁴² Interjú Kovács Ferenc nyugállományú ezredessel, a Katonai Felderítő Szolgálat Illegális Osztályának vezetőjével (1970–1976) 2013. január 14-én. Készítette: *Pál István*.

⁴³ ÁBTL – 4. 1 – A – 3665 – 67/52 – 1165/1/84. – STKL 00467/84 – Budapest, 1984. június 18.

totta.⁴⁴ Bár kétségtelen, hogy a KFSZ fiaskója nem tett jót a magyar–amerikai kapcsolatoknak, az amerikai fél a fenti incidens miatt nem mondta le Marjai József miniszterelnök-helyettes hivatalos látogatását.⁴⁵ A sajtóhadjáratlalt a washingtoni döntéshozók azt akarták érzékelteni, hogy az USA biztonságára a szocialista országok en bloc veszélyt jelentenek, mivel a hírszerző szolgálataik a Szovjetunió érdekében, a szovjet hírszerzés közvetlen irányításával dolgoznak. A mozik egyre több kémfilmet mutattak be, amelyekben a szocialista országok hírszerzői igyekeztek amerikai államtitkok, embargós áruk birtokába jutni. Az NSZK ugyanakkor a rakétatelepítést a szovjet fegyverkezési program bemutatásával igyekezett alátámasztani, de a propaganda-kampány érintette a hírszerzők tevékenységét is.⁴⁶

A NATO-t elsősorban a fejlett nyugati technikai eszközök, technológiák, műszaki-tudományos dokumentációk megszerzésére irányuló hírszerzői tevékenység aggasztotta, amely sok esetben közvetítők beiktatásával zajlott. Az ún. EXODUS művelet égisze alatt 1983 elején az USA vámszervei francia segítséggel lelepleztek egy próbálkozást, amely egy közel 5 millió dollár értékű, évekkel korábban elkészült dízelmotor-gyártó gépsor Szovjetunióba történő eljuttatására irányult. A berendezés évekkel korábban az ún. Kámai Teherautógyár számára készült, de nemzetbiztonsági okokból már akkor sem jutott kiviteli engedélyhez. A hatóságok fedett nyomozók felhasználásával letartóztatták az elkövetőket – Gerald F. McCall torontói, Stephen G. Carter chicagói, valamint Paul Sakwa washingtoni üzletembert, aki az 1950-es években a CIA tisztjeként szolgált Vietnámban. Az FBI ugyanakkor rámutatott, hogy 1983-ban a keleti tömb országai illegális úton jutottak korszerű lézerek, száloptikai berendezések, modern elektronikus számítógépek és távközlési berendezések birtokába. Az 1981 decemberében 130 vámtiszt részvételével induló EXODUS hadművelet annyiban mégis elérte célját, hogy lelassult a korszerű technológiák kiáramlása, amely fékezte a szovjet hadiipar fejlődését.⁴⁷ Az NSZK Szövetségi Bűnügyi Hivatal 1983-ban arról panaszkodott, hogy Európában Nyugat-Németország a VSZ hírszerző szolgálatainak fő operatív területe,⁴⁸ ahol a szovjet és NDK érdeklődés a legérzékenyebb, gazdasági és katonai szempontból egyaránt jelentős technológiákra irányul, amit jelentősen megkönnyít a tudományos kutatások eredményeinek széleskörű nyilvánossága.⁴⁹ Az NSZK végül beleegyezett abba, hogy a keleti tömbbel üzleti kapcsolatban lévő vállalatoknak már az előzetes tárgyalásokról is jelentést kelljen tenniük, ha az USA által stratégiainak minősített árurol van szó, ugyanakkor nem támogatta azokat az intézkedéseket, amelyek visszavetették a Szovjetunióval fennálló élénk kereskedelmi forgalmat.⁵⁰ A SÄPO (Säkerhet Polisen – a svéd <állami> biztonsági rendőrség) vezetője szerint „a katonai kémkedés ipari kémkedéssel párosul, ezt politikai hírszerzés egészíti ki; a kémkedés fő célja érzékeny technikával dolgozó vállalatok, tudományos kutatások és a modern technika feltárása (számítógépek, hírközlési berendezések, mikroelektronika, ipari robotok, különleges fémek előállítás); egyre több diplomata foglalkozik hírszerzéssel, amely a svéd iparvállalatok ellen irányul. A kiutasított diplomatákon kívül van néhány eset, amikor megalapozott gyanú áll fenn egyes személyek ilyen tevékenységére”.⁵¹ Miért lehetett Stockholm

⁴⁴ Mozsik Imre 1995: 37–49.

⁴⁵ MNL, OL, – XIX – J – 1 – j – KÜM – USA 1982 – 23-as d. – 003152/1 – 156/1982. – Washington, 1982. április 22. 1–3.

⁴⁶ ÁBTL – 4. 1 – A – 3665 – 67/52 – 1165/1/84. – STKL 00467/84 – Budapest, 1984. június 18–20.

⁴⁷ B. Drummond Ayres 1983: 3.

⁴⁸ ÁBTL – 4. 1 – A – 3665 – 67/52 – 1165/1/84. – STKL 00467/84 – Budapest, 1984. június 21–22.

⁴⁹ Christopher Andrew – Vaszilij Mitrohin 2000: 440–465.

⁵⁰ Magyarics Tamás 2000: 418–419.

⁵¹ ÁBTL – 4. 1 – A – 3665 – 67/52 – 1165/1/84. – STKL 00467/84 – Budapest, 1984. június 23–24.

felkészültebb a szovjet hírszerző tevékenység ellensúlyozására? A SÄPO 1963. június 20-án, az Egyesült Államokba menekült Anatolij Golicin KGB-alezredes segítségével, Stig Wennerström személyében már le tudott tartóztatni egy, a Svéd Légierő ezredeseként a szovjeteknek dolgozó ügynököt,⁵² ugyanakkor a svéd repülőgépgyártás valószínűleg hamarabb felkeltette Moszkva érdeklődését, mint a sokáig csupán hajózással, hajóépítéssel, vas- és színesfémkohászattal foglalkozó Norvégia.⁵³ Az oslói kormány nem véletlenül jutott arra a következtetésre, hogy Norvégia akkor kezdett érdekessé válni az idegen hatalmak szemében, amikor önálló fegyvergyártáshoz kezdett, az Északi-tengeri olajkitermelése felfutott, végül elektronikai ipara is fellendült.⁵⁴

A CIA a kishidegháború évei alatt megkülönböztetett figyelemmel kísérte a keleti hírszerző szervek tevékenységét a NATO, az európai semleges államok és az USA-val szövetséges harmadik világbeli országok területén, így rezidentúratípusok, ezek szervezeti felépítése, tagjaik és funkcióik azonosítása nem okozott különösebb problémát. Az amerikai hírszerzés ebben a nemzeti elhárító szolgálatokra, a Nyugathoz átvált hírszerzőkre és családtagjaikra, a kettős ügynökökre és a kémkedésért letartóztatott személyekre egyaránt támaszkodott, folyamatosan arra törekedve, hogy egységesé váljon az értékelési norma az ellenséges hírszerzők felderítésénél. A külképviseletekre érkező hivatalos személyeket megérkezésük előtt megkezdték feldolgozni, amihez a keleti tömb fővárosaiban lévő nagykövetségek segítséget nyújtottak. A kihelyezett hírszerzőket egy ideig szoros ellenőrzés alatt tartották, ennek eredményeit rendszeresen elemezték, összevetve a beépített ügynököktől, a külső figyelésből, vagy telefonlehallgatásból származó információkkal.⁵⁵ Az eljárásrend nem volt új, a Reagan-korszak csak annyiban különbözött az előző évektől, hogy módszeresebben és szigorúbban alkalmazták. Amikor Kovács Ferenc ezredes 1978-ban a párizsi katonai attasé hivatal élére került, az átadás-átvétel időszakában, két héten keresztül folyamatosan követte a DST és a SM (Sécurité Militaire – Katonai Biztonsági Hivatal), amelynek nyomán elődjével és beosztottaival kétoldalmi rendszámot sikerült azonosítaniuk, miközben állandó volt a telefonlehallgatás.⁵⁶ A CIA a rezidentúrán belüli funkciókra a fedőszervi beosztás és a tényleges munka összehasonlításával következtetett, mivel a tapasztalataik szerint a keleti hírszerzők ritkán tudtak elszakadni eredeti szakmájuktól. A nagy létszámú állomásokon szakosodnak a funkciók, a titkárnői feladatokat a munkatársak feleségei látták el. A katonai attasé apparátusának minden embere egyben a katonai hírszerzés hivatásos tagja volt, ugyanakkor a fedőszervhez való kihelyezés sem tűnt szokatlannak. A CIA a diplomáciai tisztség, valamint az életmód és magatartás közötti eltérésekre is figyelte. Például feltűnést keltett, ha a „háromórás munkatárs” nem tartotta be a kötelező munkaidőt, a diplomáciai és a szolgálaton belüli hierarchia élesen elkülönült egymástól. A szakmai feladatok végrehajtása során feltűnő ismérvek közé tartozott a külső figyelés lerázására, a széleskörű társadalmi kapcsolatrendszerre törekvés, de az is, ha valaki permanensen visszatért a felderítendő témákhoz, vagy az indokolatlanul komoly anyagi eszközök felett diszponált.⁵⁷ A valóságban a rejtjelező feladatokra azért vonták be az aszszonyokat, mert ez a tevékenység manapság is időt rabló munka. A katonai hírszerzés rezidentúrái kisebb létszámmal működtek, mint a III/I-s csoportfőnökség részlegei; náluk előfordulha-

⁵² Roger Faligot – Pascal Krop 1989: 212.

⁵³ Szántó Imre: 1964: 207–209.

⁵⁴ Szegedi Nándor 1990: 362–366.

⁵⁵ ÁBTL – 4. 1 – A – 3665 – 67/52 – 1165/1/84. – STKL 00467/84 – Budapest, 1984. június 25–27.

⁵⁶ Interjú Kovács Ferenc nyugállományú ezredessel, a Katonai Felderítő Szolgálat Illegális Osztályának vezetőjével (1970–1976) 2013. január 14-én. Készítette: Pál István.

⁵⁷ ÁBTL – 4. 1 – A – 3665 – 67/52 – 1165/1/84. – STKL 00467/84 – Budapest, 1984. június 28.

tott, hogy az operatív állomány valamelyik tagja nem törődött a fedőbeosztásból származó feladatokkal. A MALÉV volt a KFSZ tán legfontosabb fedőszerve, ahol viszont nem a „háromórás munkarend” volt a jellemző, ráadásul a repülőtér és a város közötti utazás is megterhelést jelentett. Az MN VK2 rezidentúrákon a szolgálati és a diplomáciai hierarchia nem mondott ellen egymásnak, fedett státuszú ember kevés volt, a 80-as években inkább már megnyert diplomatákkal dolgozott a szolgálat.⁵⁸ Ezzel egy időben az is feltűnést keltett, ha valaki a kiküldetés első időszakában nekiállt a térség operatív helyzetével ismerkedni, kizárólagossá tette a hivatali gépkocsi használatát, gyakran utazott zárt zónák környékén, rendszeresen fényképezett, vagy térképeket, menetrendeket és útleírásokat vásárolt, vagy olyan publikációkat gyűjtött, amelyek tartalma nem kapcsolódik beosztásához.⁵⁹ Elvi síkon az is lehetett operatív tiszt, aki nem rendelkezett diplomáciai védettséggel, ám ez igen komoly kockázattal járt, mint például B. (Budai Ferenc – *a szerző*) őrnagy esete, akit 1963-ban az olasz elhárítás letartóztatott, majd a bíróság négy évre ítélte. Megtorlásul a magyar politikai rendőrség letartóztatta a Budapesti Olasz Intézet egyik munkatársát, majd hosszas diplomáciai egyeztetést követően Budai fogolycserével szabadult.⁶⁰ A korábbi időszakhoz viszonyítva – nyílt vagy burkolt formában – a biztonsági szervek többször gördítettek akadályt a külképviseletek működése elé: gyakorivá lettek a zaklatások, behatolási kísérletek, provokációk, felajánlkozások, terrorcselekményekkel való fenyegetések, megfélemlítés, disszidálásra csábítás.⁶¹ Ez utóbbit illusztrálja az az eset, amikor 1982-ben a párizsi magyar katonai attasénak az ottani amerikai nagykövetség egyik diplomatája finoman célzást tett rá, hogy „az Egyesült Államokban komoly karrier várna rá, ha úgy döntene”, Kovács ezredes elmondása alapján ezt azzal hárította, hogy „már sokfelé jártam a világban, de Észak-Amerikába vágyom a legkevésbé”.⁶²

Az MN VK2 a kelet-nyugati kapcsolatok kiéleződésére – és ennek égisze alatt – csoportos kiutasításokra, letartóztatásokra, kémbotrányokra készült, valamint arra, hogy a nyugat a szocialista tábor megosztására fog törekedni differenciált kezeléssel, a különbségek hangsúlyozásával, miközben az USA a kapcsolatok befagyasztására törekedhet. Néhány ország – például NSZK, Ausztria – politikai vezetése nem utasította ki a MN VK2 lebukott munkatársait, szelektív vagy kímélő bánásmódot alkalmazott.⁶³ Mindazonáltal, a 84-es amerikai elnökválasztási kampány végéig a rezidentúrák veszélyeztetettségének növekedésével számolt a vezérkar, főleg az USA és Olaszország, de az NSZK, Ausztria és Franciaország esetében is. A „kímélő bánásmód” azonban nem mentesítette a rezidentúrákat a provokációktól, a tevékenységet gátló körülmények megteremtésétől, vagy az esetleges terrorakcióktól. A mérsékelt politikával operáló államok is alkalmazkodtak Washington igényeihez, a tanulmány szerint rugalmas megközelítés inkább azt a célt szolgálta, hogy zavartalanul fenntarthassák a szocialista relációban meglévő gazdasági kapcsolataikat. Az elhárító szervek tevékenysége a nemzetközi helyzettől függően alakult, de a tapasztalatok igazolták, hogy az amerikai, NSZK, francia és olasz elhárítás – természetéből adódóan durvább, mint

⁵⁸ Interjú Kovács Ferenc nyugállományú ezredessel, a Katonai Felderítő Szolgálat Illegális Osztályának vezetőjével (1970–1976) 2013. január 14-én. Készítette: Pál István.

⁵⁹ ÁBTL – 4. 1 – A – 3665 – 67/52 – 1165/1/84. – STKL 00467/84 – Budapest, 1984. június 29.

⁶⁰ *Mozsik Imre* 1995: 262–263.

⁶¹ ÁBTL – 4. 1 – A – 3665 – 67/52 – 1165/1/84. – STKL 00467/84 – Budapest, 1984. június 30.

⁶² Interjú Kovács Ferenc nyugállományú ezredessel, a Katonai Felderítő Szolgálat Illegális Osztályának vezetőjével (1970–1976) 2012. szeptember 15-én. Készítette: Pál István.

⁶³ *Mozsik Imre* 1995: 52–53.

a mindenkori kormányok.⁶⁴ Ausztriában és az NSZK-ban nem történt kiutasítás vagy nyílt provokáció, sőt a KFSZ esetében nyugatnémet célobjektum viszonylatában még bukás sem,⁶⁵ az igazsághoz viszont az is hozzátartozik, hogy 1981-ben egy, 1983-ban pedig két nyugatnémet állampolgárt ítélték el a magyar hírszerzés számára végzett kémtevékenység miatt, ám nagyon valószínű, hogy a két személy a BM III/I Csoportfőnökségéhez tartozott.⁶⁶ Mindazonáltal, arra is volt példa, hogy a fogadó ország hatóságai jóindulatú megnyilvánulásokkal álcázták a mind szigorúbb rendszabályokat. 1983 első napjaiban egy arab férfi levelében arra figyelmeztette a Párizsba akkreditált magyar diplomatákat, hogy a rendőrségi járőr azért bukkant fel rendszeresen a nagykövetség környékén, hogy tevékenységüket ellenőrizze. Ezzel azonban az illető semmi újat nem tudott mondani, ti. 1981 decemberétől, vagyis a lengyelországi események után a járőrök naponta 5-6 alkalommal is megjelent a külképviseletnél, ahonnan ha nem tapasztalt rendellenességet, szinte azonnal távozott. A nagykövetség biztonsági felelőse 1982 októberétől állandó kapcsolatban volt a francia speciális szolgálat, a Renseignements Generaux (Általános Tájékoztatató Hivatal – a politikai rendőrség) három beosztottjával – Pierre Bodin és Pierre Cassier felügyelőkkel, valamint Claude Guérin főfelügyelővel –, amelynek révén a magyar kolónia tagjai közvetlenül is hívhatták a rendőrség különleges szolgálatát, ha bármilyen fenyegetést észleltek. A jó viszony abban is megnyilvánult, hogy a RG az 1956-os forradalom évfordulójának idejére hivatalos kérés nélkül is három napra állandó őrseget állított a nagykövetség elé. Dr. Bényi József készségesnek és lelkiismeretesnek nevezte az RG tagjait, akik azt demonstrálták, hogy a fogadó állam mindent megtesz a magyar külképviselet és az ott szolgálatot teljesítő állampolgárok testi és vagyoni épsége érdekében.⁶⁷ A volt katonai attasé a járőrökcsikkal nem találkozott, de Klein Márton BM-rezidens valóban beszélt a rendőri jelenlétről. Az óvintézkedést azonban nem annyira az 1956-os forradalom évfordulója, hanem a lengyel események magyarázták. Az 1981. december 13-i hatalomátvétel után a lengyel követségnél állandósultak az emigránsok által szervezett tüntetések, így többször előfordult, hogy a magyar diplomaták a hivatalos ünnepségek alkalmával is alig tudtak bejutni, még ha a rendőrség kordában is tartotta a demonstrálókat. A nyugati hatalmak sokáig nem tudták, hogy lesz-e VSZ-intervenció Lengyelországban, így az amerikai követségek Bécsben, Bonnban, Bernben, Párizsban, Rómában a menekültek fogadására, kihallgatására készültek.⁶⁸ Olaszországban viszont újból sor került a katonai attasé helyettesének kvázi kiutasítására. 1984. augusztus 13-án Szita János római nagykövetet behívták az olasz külügyminisztériumba, ahol Venci, a protokollosztály helyettes vezetője, sajnálkozásának kifejezésével egy időben felszólította Császár Lajos alezredest, a katonai és légügyi attasé helyettesét, hogy a szeptember végére tervezett időponttól eltérően, augusztus végéig hagyja el Olaszországot. Venci közölte, hogy az illetékes hatóságok már hónapokkal korábban tervezték Császár kiutasítását, azonban a külügyminisztérium a hagyományosan jó olasz–magyar kapcsolatokra tekintettel el tudta érni, hogy erre ne kerüljön sor, csupán idő előtti távozásra szólítsák fel. Venci nem tanácsolta, hogy Szita tiltakozzék, mert a választ politikai szinten adnák, amely a komoly sajtóvisszhanggal járó kiutasítást fogja jelenteni. A magyar nagykövet megjegyzésére, hogy ti. Kürti György alez-

⁶⁴ ÁBTL – 4. 1 – A – 3665 – 67/52 – 1165/1/84. – STKL 00467/84 – Budapest, 1984. június 32–34.

⁶⁵ Interjú Kovács Ferenc nyugállományú ezredessel, a Katonai Felderítő Szolgálat Illegális Osztályának vezetőjével (1970–1976) 2013. január 14-én. Készítette: Pál István.

⁶⁶ David Childs – Richard Popplewell 1996: 161–162.

⁶⁷ MNL, OL, – XIX – J – 1 – j – Franciaország 1983 – 54-es d. – 45 – 32 – 001933 – 73/SzT/1983 – Párizs, 1983. február 22. 1–2.

⁶⁸ Interjú Kovács Ferenc nyugállományú ezredessel, a Katonai Felderítő Szolgálat Illegális Osztályának vezetőjével (1970–1976) 2013. január 14-én. Készítette: Pál István.

redessel is hasonlóképp bántak el, és érthetetlennek tartja az olasz fél ismétlődő eljárását, az osztályvezető-helyettes közölte, hogy Császár ügye még súlyosabb megítélés alá esett, noha részletekkel nem szolgált. Szűcs Ferenc vezérkarifőnök-helyettes feltételezése szerint az olasz hatóságok az attaséhelyettes tartották a legális – és feltehetően – az illegális kapcsolatok kezelőjének, és eltávolításával megakadályozták, hogy utóda személyesen vehesse át a hálózatot, ahogy Kürti esetében is történt. Szűcs részint az Egyesült Államok, részint a saját erőszakszervezetek felé tett gesztust vélte felfedezni a döntés mögött. Az MN VK2 parancsnoka Nagy János KüM államtitkárral egyetértésben arra tett javaslatot, hogy az egyet nem értés kommunikációjától eltekintve ne szakodjanak az olasz hatóságokkal, de a budapesti olasz katonai attaséi hivatal tagjait is ugyanígy szorítsák rá a gyorsabb hazatérésre.⁶⁹ A tanulmány szerint a legkeményebb fellépés az Egyesült Államokban volt várható a technikai figyelés, beépülés erősebbé válása, a sorozatos provokációk, a kapcsolatteremtés akadályozása, a meglévők elrettentése vagy visszafordítása, az ügynöki jellegűek megbuktatása nyomán. A támadólagos elhárítás terén az USA fokozott tevékenységre serkentette partnereit (izraeli, NSZK, olasz elhárítás), és törekedett rá, hogy beépüljön a szocialista országok hírszerzésébe, így szükségesnek látszott, hogy az MN VK2 felmérje gyengeségeit.⁷⁰ Az aggodalom nem volt alaptalan, hiszen 1984 első felében Belovai István, a londoni rezidentúra helyettes vezetője átvált az amerikaiakhoz,⁷¹ Császár bukásában viszont inkább a szokásos jelenség, az ügynökök megfordítása játszotta a főszerepet, ami Olaszországban általános jelenségnek számított. Igaz, olasz viszonylatban is volt változás, miszerint a kétoldalú kapcsolatokra való tekintettel kiutasítás helyett felajánlották az önkéntes hazatérést.⁷² Ezzel egy időben a szolgálatok távirati forgalmazásának biztonsága is veszélybe került, mivel az NSA (National Security Agency – Nemzetbiztonsági Ügynökség, az Egyesült Államok kommunikációs-rendszervédelmi és elektronikus lehallgató szolgálata) rejtjelfejtő kapacitása a legújabb generációs számítógéppark révén nagyságrendekkel javult.⁷³ Kovács ezredes úr szerint a rejtjelező anyagot Belovai játszotta át az Egyesült Államoknak, addig nem lehetett megfejtetni a végtelen számsorokból álló kódot. Ettől függetlenül nem zárja ki annak lehetőségét, hogy az NSA sikerrel járt a kódok feltörésében, de ezt inkább a rendszerváltás körüli évekre datálja.⁷⁴ A jelentés szerint a biztonsági rendszabályok szigorítása, a fokozott ellenőrzés olyan szintet ért el, amely már totálisnak volt mondható, ezért a dokumentum szerint fontolóra kellett venni az illegális ügynöki hálózat bővítését és a hivatásos hírszerző tisztek telepítését, akik illegális körülmények között vették részt a hírszerzési feladatok megoldásában.⁷⁵ Ez azonban épp azért nem volt reális, mivel a terrorizmusnak betudhatóan a hatósági ellenőrzés Nyugaton is szigorúbbá vált, amihez a hihetetlenül felgyorsult technikai fejlődés évről évre újabb eszközöket biztosított. Másrészt, Reagan erőszakos követeléseit a nyugat-európai országok eléggé kényszeredetten teljesítették, mert nem állt érdekükben a jó viszony rombolása. „A franciaországi közeg – szemben az 1958–1963 közötti időszakkal, amit beárnyékol a klasszikus hidegháború és 1956 fájó emléke – már nem

⁶⁹ MNL, OL, – XIX – J – 1 – j – Olaszország 1984 – 117-es d. – 117 – 41 – 004425/1 – 959-00151/1984 – Budapest, 1984. augusztus 17. 1–4.

⁷⁰ ÁBTL – 4. 1 – A – 3665 – 67/52 – 1165/1/84. – STKL 00467/84 – Budapest, 1984. június. 35–36.

⁷¹ *Belovai István* 1998: 168–169.

⁷² ÁBTL – 4. 1 – A – 3665 – 67/52 – 1165/1/84. – STKL 00467/84 – Budapest, 1984. június. 37–38.

⁷³ *James Bamford* 2001: 604–613.

⁷⁴ Interjú Kovács Ferenc nyugállományú ezredessel, a Katonai Felderítő Szolgálat Illegális Osztályának vezetőjével (1970–1976) 2013. január 14-én. Készítette: *Pál István*.

⁷⁵ ÁBTL – 4. 1 – A – 3665 – 67/52 – 1165/1/84. – STKL 00467/84 – Budapest, 1984. június. 35–38.

volt ellenséges, a közvélemény az enyhülés szellemét próbálta életben tartani, ugyanakkor lehetséges, hogy a nyugati világ politikusai már akkor úgy érezték, hogy Magyarország lesz az első, akit el lehet távolítani a szocialista országok táborától.”⁷⁶

Források

Levéltári források

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL),
Az USA biztonsági szolgálatainak közvetlen és közvetett tevékenysége a szocialista országok hírszerző szolgálatai ellen. Magyar Néphadsereg Vezérkara Felderítő Csoportfőnökség Operatív Szolgálat, 1984. (4. 1 – A – 3665)
Magyar Nemzeti Levéltár, Országos Levéltár (MNL, OL),
Külügyminisztérium, TÜK iratok (XIX – J – 1 – j)
Franciaország 1983. 54. doboz
NSZK 1982. 104. doboz
Olaszország 1981. 117., 121., 122. doboz
USA 1982. 23. doboz

Nyomtatott források

Ayres, B. Drummond: 3 Are Indicted in Attempt to Ship Truck-Making Machines to Soviet. New York Times, 1983. január 6. 3.
Belovai, István: Fedőneve: Scorpion. Belovai István, Budapest 1998.
Carter, Jimmy: Keeping Faith. Memoirs of a President. Arkansas University Press. Fayetteville 1995.
Fender, Barnaby J.: Norwegian Ex-Diplomat Gets 20 Years for Spying. New York Times, 1985. június. 21. 3.
Helms, Richard: A Look over My Shoulder. A Life in the Central Intelligence Agency. With William Hood. Random House, New York 2003.
Mozsik Imre: Washingtoni emberünk. Hírszerző voltam Amerikában. Más Könyvek, Budapest 1995.
Palmer, Jay D.: Young Man in a Hurry. A Norwegian Diplomat is tried as a KGB spy. Time Magazine 1985. március 11. 20–21.

⁷⁶ Interjú Kovács Ferenc ezredes úrral 2013. január 14.

Hivatkozott irodalom

- Agee, Philip – Wolf, Louis: *Dirty Work. The CIA in Western Europe*. Lyle Stuart Inc. Secaucus, New Jersey 1978.
- Andor, László: *Amerika évszázada*. Aula, Budapest 2002.
- Andrew, Christopher – Mitrohin, Vaszilij: *A Mitrohin-archívum*. Talentum Kiadó, Budapest 2000.
- Andrew, Christopher: *The Defence of the Realm*. Allan Lane, London 2009.
- Bamford, James: *Body of Secrets. Anatomy of the Ultra – Secret National Security Agency. From the Cold War through the Dawn of a New Century*. Doubleday, New York 2001.
- Batvinis Raymond J.: *The Origins of FBI Counterintelligence*. University Press of Kansas–Lawrence, Kansas 2007.
- Childs, David – Popplewell, Richard: *The Stasi. The East German Intelligence and Security Service*. Macmillan Press Ltd., London 1996.
- Colby, William – Forbath, Peter: *Honorable Men. My Life in the CIA*. Simon and Schuster, New York 1978.
- Faligot, Roger – Krop, Pascal: *La Piscine. The French Secret Service since 1944*. Basil Blackwell, London 1989.
- Fischer, Ferenc: *A megosztott világ. A Kelet–Nyugat, Észak–Dél nemzetközi kapcsolatok fő vonásai (1941–1991)*. IKVA, Budapest 1993.
- Ganser, Daniele: *NATO's Secret Armies. Operation Gladio and Terrorism in Western Europe*. Frank Cass, London – New York 2005.
- Kessler, Ronald: *The Bureau. The Secret History of the FBI*. St. Martin's Press, New York 2002.
- Kissinger, Henry: *Diplomácia*. Panem–McGraw–Hill–Grafo, Budapest 1996.
- Magyarics, Tamás: *Az Egyesült Államok külpolitikájának története*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest 2000.
- Merlen, Éric – Ploquin, Frédéric: *Les Carnets Intimes de la DST*. Fayard, Paris 2003.
- Pincher, Chapman: *The Truth about Dirty Tricks. From Harold Wilson to Margaret Thatcher*. Sidgwick & Jackson Limited, London 1991.
- Porch, Douglas: *The French Secret Services. A History of French Intelligence from the Dreyfus Affair to the Gulf War*. Farrar, Straus and Giroux, New York 1995.
- Prados, John: *Presidents' Secret Wars. CIA and Pentagon Covert Operations since World War II*. William Morrow and Company, New York 1985.
- Sayer, Ian – Botting, Douglas: *America's Secret Army. The Untold Story of the Counter Intelligence Corps*. Grafton Books, London 1989.
- Sterling, Claire: *The Terror Network. The Secret War of International Terrorism*. Holt, Rinehart and Winston. Reader's Digest Press, New York 1981.
- Szántó Imre dr.: *Az európai hadszínterek katonaföldrajza*. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1964.
- Szegedi Nándor (szerk.): *A világ országai*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest 1990.
- West, Nigel: *The Third Secret. The CIA, Solidarity and the KGB's Plot to Kill the Pope*. Harper Collins Publishers, London 2000.